

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег дана свакога мес. на табаку и по.

ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

Од Јоксима Новића Ошочанина.

(Свршетак).

Тако се стари Радич и разговараше с бабом Достом, кад дође Аврам са Савом пред сијеном. Капетан га зовну одмах преда се, и питаше га: како је по Жељезнику и по Жаркову? Потом га упита оштрије: „А кад ти синоћ или ноћас дође од града, а видје ли кога, да се врза овуд око куће?“ Аврам му рече: да је дошао још прије поноћи дома, и да није запазио никога ни на соваку, акамоли на двору. Онда му се туговаше стари капетан, како су му паре и друге сребрне и златне ствари покупљене из ризнице и покрадене, пак сад не зна на кога би помислио да је то зло учинио, већ гријешу Богу и баца кривицу по својој глави час на онога а час на онога. „Већ шта ти мислиш Авраме,“ рече му Радич, „ти си прилично вјешт у томе послу, и можеш и погодити.“ Како му је и мати од једна не могавши га гледати очима, изишла била у авлију, те је остао сам са капетаном, тако му зликовачки безобразно и рече: „А шта ти ја знам друго шта рећи, но да су те синоћ они похарали и оплијенили. Ја сам познао Покрштеницу Зобеиду, а срео и моју матер, кад је нешто завезано носила на глави и отишла за онијем у град. Ко зна, шта је и баба понијела?“

И ако је тај безочник бацао таку гадну кривицу на честиту женскињу као што је била Зобеида, опет се није капетан Радич с тога тако разгњевио био, као кад и своју рођењу матер пође уплетати у то зло дјело. Стари га капетан погледа онако, да под њим обумреше ноге од страха, и почеше му клецати, као да је у најљућој грозници, кад капетан диже руку са силаја, пак му се указа онај сребрни ножић, што је Саво узео од Петрића.

Дуго га ја стари капетан гледао, пак онда од чуда диже обје руке к небу и повика: „О Боже! Боже! рођену своју мајку, праву здраву и без икакве невоље и свога јада хоће да окриви злочинац, ма је стало и главе, само да се не помисли на њега, што и учини зло. Неподобо људска! како се не бојиш Бога, да те из ведре неба не убије гром! — Сад казуј, како је било али ми не лажи ако мислиш, да ти остане глава на рамену.“

Савов је глас бунео и пометао тога зликовца, што је начуо из кухарнице, а већ је био помишљао, да јуриши на старца, пак ма га и убио, да продре и да утече само у град, али је њега баба Доста познавала, пак је с тога и зовнула Сава, нека се нађе поближе, ако узатреба. Но сад не имаде кудкамо, већ мора капетану одговарати, али лупеж не говори истине добровољно, који се не каје, већ изврће како мисли, да је боље по њега, и да се што прије може излагати и опростити муке, што заслужи по кривици. Зато и он рече капетану, да је тај ножић, што му је за пасом, нашао ту у кухарници, кад је ватру синоћ распирио, пак му га је заборавио јутрос онако бунован повратити, већ га остави код куће.

Кад је то капетан из његових уста чуо, онда се мораде онако гњеван и насмијати, те му и бесјеђаше. „Ти си лупеж и лажљивац, или мислиш, да сам ја луд! А зар си заборавио, да ти од јутрос ниси ишао кући, већ управо у Железник Арсенију ради возидбе те?“ Пак онда привикну баби Дости, да донесе из ризнице и оно друго, што је био покрао. А кад баба донесе и спусти пред капетана, онда га старац опет упита; „Шта ћемо сад са овом кесом с новцима и са овим завежљајем? Јеси ли и то нашао ту у кухарници, или у ризници? Имаш ли образа још извр-

тати и лагати? Смијеш ли кога још биједити, и бацати своју кривицу на другога? Дедер говори сад! Измаћи више не ћеш: не знаш, јадан, да ти по очима познајем, шта ти смјераш, кад си брже заборавио за моју руку?"

„А шта ти ја знадем за твоје ствари и за твоју ризницу“ одговори му Аврам кријући своје очи као лисица у ступици „твоје је благо твоје, а моја је сиротиња моја. Шта сам знао, ја сам ти казао, крив ти нисам ни зашто, а зар ми биједника неће бити за твоје правде.“

Таковој се опачини мора и капетан Радич опет насмијати, пак онда викну свога Сава да му дође унутра. Кад дође Саво, онда му рече капетан Радич: да приповједи поредом, како је дознао за те ствари, и гђе их је поналазио. Саво казиваше вјерно како је било, и још додаде овако: „Ако Аврам не вјерује, сад ћу ја довести овамо његову жену Скеву, пак ће му исто тако казати као и ја.“

Безочан лупеж бива само у лажи сталан, а никако другчије, он не пази ни мало, што сав свијет зна, да је он кривац; као преизподња варалица сам себе вара, кад већ некога другога не може омахнути својим црним лисичењем. Са таквим неваљалством мислио је, да помете истину, те и рече Саву: иди пак доведи моју жену, нека каже, шта зна, може бити, те је неко и уортачио.

Саво хоћаше, да пошаље какво момче са страже у Палилулу по Скевију Аврамову, али му не даде стари капетан, већ призва и бабу Досту пак онда проговори ни гњевно ни милостивно: „Саво, измакни му оружје.“ — То је учинио Саво, док је капетан заустио. Онда одпоче опет капетан Радич: „Ти си мене покрао погазивши, море, хљеб и со, што си од дјетинства твога јео у мојој кући. Да те сад предам суду, до мрака би се и укочио на вјешалима. Али то не смијем урадити због твоје матере, и због твоје породице да се неназову обешаковићи по твојој грдној срамоти. Не могу њима да поцрне образи, а ја тебе не би жалио. Већ чу ли ме, Авраме, иди одавде сад одмах у град са мојом књигом, пак тамо остани, ако хоћеш, и потурчи се и опет, или отиди преко Бесарије, Дунавом или Савом камо те срце повуче у Турску, ми ти кривице не

Ћемо казати никоме, те се не бој, да ћеш отићи каљав. Ја хоћу само, да те уклоним од оне твоје дјечице, што остају посад мени на врату, да их не поквариш, и да не пођу твојим трагом. А ти гђегођ будеш, узмидер се на ум, те не дирај у туђе, и поправи се, пак ако ја по времену дочујем, да си добар и поштен човјек, ја те нећу оставити до вијека на страни, већ ћу опет поручити по тебе, да дођеш у Србију.“

Но чуда од лупежа! он је сам желио био, да утече у град због те кривице, а ето му сад добри капетан отвори и пут својом књигом, али што га никаква опачина није застидјела ни посрамила, то га сад капетанов укор од себе самог застиди и посрами га, е сам себе опази као грдобу људску, што се уклања од своје рођене дјеце, да је не квари, и да му не пођу трагом неваљалим. До данас се бојао неваљалац само батине и вјешала, и од тога је мислио да утече Турцима у град, али сад му нешто друго паде на ум и срце, те му се учини тај капетанов укор грђи од свачега на свијету. Волио је био изгубити и главу, него је тако срамно изнијети. Зато и рече капетану Радичу: „Господине! хвала ти као своме бољем и старијем на такој ријечи! Ти ме сад боље освијести него сви дегенци и муке досадање, што сам их препатио за злочинства. Ја опајам по себи, да не бих могао тај укор преживјети никако, да си ме сургунисао само зато, што се бојиш, да ја своју дјецу не покварим, и да не буду лупежи оваки. С тога ти се молим, кад кушаш срећу у коњу и у скоту другом, ну окушај и у мени злу човјеку! који се љуто каје, што својој дјечици ни отац није но човјечиште. А ево ти од мене тврда вјера, да ћу бити човјек по сад као и тај Саво и као и ти, и да од мене не ће нико више штогођ видјети, што би и за најмањег укора било. Остави ме код дјеце моје, да сам себи смрти не учиним, те да не изгубим и срећу на овом свијету и душу на Божијој истини.“

Мило бјеше и капетану и баби Дости и Саву, како Аврам безилно и љепорјечиво говораше, и како се мољаше, да остане код своје жене и своје дјеце, те му капетан и рече: „Та море, ко ти је злу рад, кад си ти добар и честит, еда Бог да, било му зло на дому. Но ја

сам се препао, да зликовац не подхрањује и не подиже зликовчади, те те не смједох пустити дома. Сад је прочка, и нико ти не ће више поменути зато, а ти буди као што треба да си човјек, и отац својој породици, пак ћемо се разамријети као пријатељи. Подај му, Саво, оружје, а ти баба гледај ужину тој двојци и онијем возачима, што изтоваривају сијено, а мени ти, Авраме, изпеци једну каву.“

Тако се то све смири и поправи и заглади, а и за један мјесец дана не помињаше већ нико ни Зорке. По вароши се свакојако говорило изпрва, но шапатом, да капетан Радич не чује сваку ријеч, јер би могао изврнути кожух наопако, и могло би бити, да језик не ма кости, али ломи кости. Говорило се, да је капетан пустио сам у род да пође; а неки су говорили, да је побјегла и похарала капетана не оставивши му ни марјаша у ризници; а кад се ништа није дознало јамачно, како је било, онда је ућутјео свијет по обичају своме, као кад ништа није ни било.

Али кад прође једно два мјесеца дана, дође неки карван од Ужица управо капетану Радичу у авлију. Карванције му донијеше једну лијепу младу Сарајевку, у које је било мало дијете од године дана. Њој је било име Алка, а дјетету јој Ристо*). Она даде капетану Радичу књигу од Осман-бега и Зобеиде. Кад је капетан разгледа, он викну своју бабу Досту, и рече јој: „Нуто, баба, чуда од наше добре Зорке и Сретена! послаше ми Зорки замјену ову Сарајевку, и послали су и мени и теби свакојака дара; већ реци карванцијама, нека поизтоварају све и нека унесу у кућу, а ти Алка оди амо у ове избе, што су биле Зоркине, по данас ће бити твоје, ако ти тако хоћеш, као што они пишу.“ — „Ја сам на то и дошла“, рече му она, „јер су ме они и избавили од неки силеџија, те ме нису оставили ни похарали ни продали коме, као што су мислили.“

*) Који је живјео до скоро у Сријему у Иригу као молер, и знао је како ми је сам казивао, моловати прилично иконе, а и собе по кућама.

То му рече, пак извади из њедара једну кесу, и даде је капетану: „Ту су...“ рече, „оних сто дуката, што си Осман-бегу узајмио, кад је пошао од тебе; а сад ћеш видјети, какав су ти дар пратили, ено су шест парипа обтеретили њиме, готово више но у мене, што сву кућу собом носим, да не купујем наново, и да не кубуриш, кад се налазе потребе у рукама.“

Што се само помислити може, да треба једном господском дому, то је капетан Радич добио на дар. Ту је било покућство, ту су били сви простирачи, миндерлуци и душеци, ту су биле постеље сваке врсте и љепоте; а бакра је било да се могло дочекати стотину гостију, пак да не узајима ништа у сусједа. Исто тако био је читав товар сама бошчалука и свиле и сукна. Таковоме се дару није могао надати капетан, јер није ни мислио на то, али му је књига од њих још милија била, у њојзи га називају отцем својим, и једином својом срећом и кажу му како се све живо чуди његовоме поштењу јуначком. Али му је некако и над том књигом била млада удовица Алка, што му се по Зоркивој ријечи одмах и приљуби, као да му се у кући родила.

Ни Осман ни Зобеида не заборави на своју бабу Досту, већ су и њој пратили пртишта и сукништа довољно, да је ласно и унучад преобукла и заодјела, и од свакога је добила још по двадесет дуката. Тако су пратили и свакоме момку по двадесет дуката, нек се сјећају кад и кад Сретена и Зорке.

Није по томе прошло ни недјеља дана а капетан се Радич ожени Сарајевком Алком и посини јој сина Риста. С њом је лијепо живјео и родио кћер Катун*).

*) Ката је, мислим, и сад жива у Влашкој негђе, гђе је била удата, а и матер сам јој стару Алку Радичевицу до пред буну почесто виђао у Биограду у кући Милоша Мрцаиловића, и никад се не могу начудити, како ме је та старка познала, што ме није видјела од моје осме године до тридесет пете.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Свршетак).

Још нешто имамо о Белушу и Блашку, као о злим карактерима приметити. Споменусмо већ да зликовац акоће да буде естетична појава, акоће поред све своје моралне ругобе да нам опет импонује, а то мора, акоће то све, онда ваља да има толику снагу и оштрину ума, толику челичну конзеквенцију воље и одважности, у постизавању цели своје, да у томе далеко надмаша своју околину, да тако вешто заплете конце свога зликовачког плана и интриге, да они други као муве у мреже му упадају; само ако је такав зликовац, онда ћемо му се и неотице дивити морати, онда ће нам та голема снага узвишено изгледати, а ми ћемо жалити, што се на зло окренула. Зато дакле мора сваки зликовачки карактер и интригант у драми доћи до тако назване сигурности, до извесности у успеху свога плана. А како у томе обзиру изгледа интрига и план Белушев и Блашков? По нашем увиђењу нема у њих оне извесности, која треба да буде, њиов је план невешто и слабо скован, тако, да ни по најобичнијем мерилу немогу у успеху извесни бити. Већ смо горе навели речи блашкове по којима народ Белуша силно мрзи и презире, те се не би никад од њега дао водити, па тако исто Блашко каже опет на стр. 91. како они стоје према Љубиши и народу:

Та није л' нас са светлошћу својом
Помрачио и у прах тиснуо,
Те пузећи ко првићи мали
Вијемо се, презрени од света?

А Белуш сам признаје да све кад би Љубишу и смакли, не би он (Белуш) могао народ предводити, него:

Нек Драгош предводи;
Он је јунак од старина славан

а Блашко на то вели:

Њега народ љуби....

По свему дакле они сами признају и увиде, да их само то што ће Љубишу одправити са света неће још до цели довести, а та је, да буду вође народа, а нарочито Белуш да постане жупаном. Па ма да то све увиде и признају опет мало даље, пошто се договорише како ће Љубишу да отрују, већ Белуш узвикује:

Ха, постаћу великим жупаном,
Ти војводом витешких племена,
А свећеник првосвећеником!

Одкуда то? Кад брже престадоше бити „презрени од света“? Кад брже омиле Белуш народу, те да ће се он одма иза Љубишине смрти жупаном направити? Куд ћемо с' Драгошем? То све они немисле, то све заборављају, а мало су пре о томе говорили. То су зликовци детињасти и плитки, који слабо имају оштроумља и снаге духовне, те нам не могу ни импоновати. То је дакле повелики недостатак у тим карактерима и у интриги.

Са карактером свећеника тако исто неможемо са естетично-драмског гледишта да се опријатељимо. Слушасмо многе где о томе карактеру казиваху: „какав је то свећеник? зар нам таквог свећеника треба представити?“ То су приговори морални с' којима се у уметном делу никако не слажемо. Песнику је главни задатак, да нам људе наслика и да су му слике природне и доследне, а није му задатак, да пази на незнам какву моралну чистоту и на нека у особеном сталежу нужна особена својства, јер би се то звало уметност направити робињом морала и светске конвенцијенције. Али друго ми замерамо овоме свећенику, ми му замерамо што је неприродан, јер за цело то није природно, да кад му Белуш предлаже да отрује Љубишу, каже:

То никад не дајте, богови отаца
Само то не могу — не могу — не могу!
Кажи мог јединца — нека жртва пада!
Кажи мене, себе, послаћу те богу —
Ал' Љубишу? — не могу, не могу!

Па онда одма за тим без икакве унутрашње борбе, без и најмањег устезања да се промене и промене ђуд, па пристаје:

Пашће, пашће — само реци како?

Та и зликовац је тек човек, па није природно, да баш тако лако пристаје на крвно дело, од кога се мало пре грозио.

Драгош је добро и доследно изведена слика старог, честитог јунака, само би желили да је гдегде према своме положају више учествовао као н. пр. у призору скупштинском.

Женски су карактери Босиљка и Перуника, две друге и обе наравно заљубљене, ал' је разлика у њиховој љубави. Перуника сретно љуби или бар мисли да сретно а Босиљка несретно, Перуника је права љубећа србска девојка, што мање говори ал' више осећа, што једном речцом, једним изражајним погледом љубавнику цело срце отвара, и тек кад јој је на самрти онда му у врелијим, јачим изразима о љубави својој говори, које што је тугом и страом занесена, које што би да му тиме болу одлане; она је лена, с' природе снимљена слика, с' меким девојачким срцем и са оним природним у пола скривеним чинима нежне, . вине девојачке душе. Босиљка је напротив, као што већ горе о њој говорисмо, заљубљена месечарка, што се с' месецом разговара, налик је на какву модерну саиовну „швермерку“ која је једнако у љубавној екстази, и тиме је још неприроднија, што јој се љубав никако не враћа. Горе смо то већ поближе промотрили, па само још кажемо да у колико је у обште неприродан пород песничког уображења, у толико је још мање ово србска девојка из седмога века. Једну само црту имамо да споменемо, коју је песник добро погодио, а то је кад Босиљка неће и не може оцу ништа да каже, него вели:

Ох, да имам моје миле мајке
 Казала бих моју жалост црну,
 Тугу горку, а љубав највећу;
 Али оцу? — никад, никад нећу!

Тиме смо сад прешли све главније карактере ове драме.

Сваки који познаје тесну, узрочну свезу међу карактерима и радњом у драми, тај ће знати, да по оним битним недостатцима, што смо их у склопу и у карактерима досад разложили, неможе ни радња у овоме комаду одговарати правој појму драмске радње. Где главни јунак нема активне снаге, нема праве воље ни одважности да је изврши, ту не може он ни управљати догађајима нити им вид давати, ту догађаји више теку сами, а јунака вуку са собом, ту дакле недостаје један битни део драмске радње а то је спонтано деловање јунака на своју околину. Јунакова страст, која се из спољашњих утисака у њему роди, мора вољу окупити и до дела сазрети, којим он онда на спољашњост дејствује; а сазрева ли Љубишина страст до каквог дела? Виделисмо. Цела радња у овој драми, што се кроз пет актова протегла, у томе је, да су што се главног догађаја а то је „сеобе“, тиче, на крају онде, где су и у почетку били, и да је Љубиша „од петог акта“ умро, ни крив ни дужан.

С овим завршујемо нашу оцену овога дела као драме, јер нам то главни задатак беше.

Што се пак појезије уобште у њему тиче, та је свежа, лепа, местимице збиља дивна, нарочито лирски елементи. У обште у целој дикцији особито пак у лирским сценама и изливима изливена је сва чаролија, сва лакост и богаштина Јакшићеве појезије и ко ово дело прочита, неће се чудити и поњаће, да је збиља могла та страна ове драме тако занети и подмитити и само критичарско око, да је у томе оноју могло превидити или бар блажије судити о доста крупним манама и недостатцима у строго драмском обзиру, што смо покушали, да их разложимо, ако и нисмо можда све изцрпили.

Коме се ова критика учини сувише јектичава са обилгатном заједљивости и ћудљивости, са непреставим недопадањем и мргођењем, томе нека је речено, да ако можда тако и изгледа, а оно зацело није тако мишљено, нити ми је намера била, само замерати, него ми је намера била,

колико је могуће било разложну и основима подупрту критику написати, а критика увек мора у толико бити строга, у колико мора бити савесна. Самом пак песнику неби рад да савесном критиком вољу покварим, него би рад да нам што скорије и друго дело напише, јер зацело пиесу „Сеобе Србаља“ и другим новијим пиесцима имамо захвалити за тај велики добитак да нам је драмска литература нов полет добила, и да сад имамо драме, о којима се може говорити, што до њих нисмо имали!

Г. Гершић.

Српске народне песме.

(Из збирке Ђ. Рајковића.)

Ој девојко б'јела, ведра,	И у колу сеја Марта,
Ђе си воде куповала? —	На глави јој златна парта,
Ниже села невесела,	И свилени повезача,
Ђено јаблан дрво расте;	И три пера калопера
У јаблана дуге гране,	И четири милодуа.
На гранама златне ресе.	Браћа су се мијенила
Отуд иде брат и сестра,	Куда ћеду секу дати:
Сека брацу говорила:	„Ил' ћ'мо сунцу ил' мјесецу?
„Стан', причекај, мили брате!	Не дамо је жарком сунцу,
Да прикучим дуге гране,	Даћемо је сјај-мјесецу.
Да саберем златне ресе,	Жарко сунце косе плете,
Да ја носим куј-ковачу,	Мјесечина дјевер била;
Да ми кује златне кључе,	Све звјездице заовице;
Да отворим б'јеле дворе,	А даница јетрвица;
Да ја видим ко ј' у двору.“	Преодница свекрвица.
Ал' у двору коло игра,	

(Скупљене у Славонији.)

I I o v e y o c.

(Исповести једне крвнице.)

(Свршетак.)

Једног дана десило ми се нешто неповољно. Нека непозната госпа, која је у болти мојој којешта куповала, изгубила је била негде своје новце и вељаше да их је у мом дућану заборавила. Узалуд је било свако испричавање, морадох с њоме пред суд. Мислила сам да ћу умрети од срамоте. На суду нађу да је тужба госпе неоснована; ал она ме и пред судом не престаде вређати и свакојаком ме називати, тако да је суд због нанесене ми увреде одсудио да плати сто форинти на болницу, а мене је са свим ослободио од те гадне тужбе.

Ал је л' ми за рану дао и мелема? Дакле за то, што радњом својом тражим кору леба, може ме свако срамотити, па се после са неколико форинти искупити од каштиге? Шта ми помаже обрана у закону, кад ме не може одбранити и од тога, да ме нико не нападне ни криву, ни дужну. Узрив сам дакле сама, да, ја сама, а за што? Што сам сирота, и што морам од радње своје да живим!

У том очајном часу добијем писмо од познате руке. Знала сам да ће ме тешити. Овако ми је писао:

„Баш сада чух у какву сте неприлику били дошли. Имајући узрока старати се о вашој судби, не могу допустити да вам се тако што опет догоди. Ја вас од сада тако сматрам, као своју заручницу, а заручница лорда Хердинга не може више продавати траке и томе подобне ствари. Продајте вашу трговину одмах и најмите леп стан гдегод у вароши. Ја ћу вам још данас толико новаца послати, колико ће доста бити да можете живети своје стању сходно. А како вас не ћу моћи видети све дотле док не пођемо у цркву на венчање, то се немате чега плашити да ову понуду примите.

Лорд Хердинг.“

Тако сам узбуђена била да ме је то писмо на сав мах дирнуло. Да је захтевао да му будем слушкиња и на то би радо пристала. У стању би била ма што урадити њему

за вољу, ал он не захтеваше ништа од мене, него ме још подиже, ослободи и пружи ми руку помоћи. Зар да је не примим?

Одмах почнем тражити купца за трговину. Муштерије сам и пре тога имала, а сада се на брзо погодисмо. При продаји нит' сам што добила нит' изгубила. Још ово вече добила сам од лорда Хердинга пет хиљада форинти поштом без икакве спроводнице.

Држала сам да те новце могу без зазора примити као његова заручница.

Од тога дана почех водити са свим други живот. Опет сам имала леп стан, да и гласовир, ког сам тако сматрала као каквог доброг пријатеља, којег дуго времена не видесмо, па се сад, кад се састасмо, не можемо да се једно од другог растанемо. Опет сам одлазила у глумницу. Одкидала сам од других потреба, само да могу ложу држати. Не би пропустила ни једно вече а да не одем у глумницу, где не скидах очију са позорнице. Држала сам да је и мој непознати ту и да би га болело кад би приметио да ја на коју другу страну гледам.

Готово сваки дан добијала сам писма од њега и са свим сам се научила на њих. Непрекидно ми је казивао, где ме је видео и како је близу мене прошао на улици. Једном је ишао за мном читав сат у варошкој шуми, а ја се добро сећам да сам сама самцита била са Саликом. Описао је све подробно што сам радила, где сам узабрала љубичицу, где сам изгубила цепну мараму, коју је нашао и за спомен задржао, где сам села на траву и како сам венац од јорговановог цвета сплела и у књигу га метнула..... И ја да га не спазим!

Једно по године прође овако. Мене је од дана на дан све више заносила та чаробна мисао, да волим непознатог човека, кога никада несам видеала, који ми се никад не приближује, којег ми име слашћу напаја срце, који ме невидљиво грли и љуби, и који нада мном лебди без да га видим.

После по године дана посладе ми опет пет хиљада форинти. Држао је да сам потрошила што ми је пре по-

слао и хвалио ме је што сам знала са толико мало новаца толико дуго времена на крај изаћи.

Мало за тим добијем писмо оваког садржаја:

„Мила моја Женико! (никад до сад не назва ме тим именом.) Данас ми је јавио агент из Лондона, да се парница свршила и да је по мене добро испала, ал да је нужно да сам одем у Лондон да се пресуда што пре изврши. Тај ће ми пут два месеца украсти, ал после тога — слободан сам. Слободан сам и на веки твој! Ал та су два месеца читава вечност за мене. Мука је то за мене жива не моћи те видети за толико времена, па поћи а од тебе се не опростити. Не могу одавде а да с тобом коју реч не проговорим, да ти збогом остај не рекнем. Знам да је то махнита жеља, да се не могу с тобом састати а да и себе и тебе не бацам у највећу опасност. И ја онет за то не могу одавде поћи без опроштаја. То ме наводи да ти предложим да ме примиш у неосветљеној соби кад настане вече. Знам да је то махнито захтевање, ал' ти се можеш за своју обрану постарати. Нека ти буду у побочној соби слуге, а звонце при руци, па ако те увредим и једном једином непристојном речи, нека ме избаце слуге на поље. Ја ти се ни руке не ћу дотаћи, само желим да ти кажем да те волим, па ћу за тим одмах отпутовати. И онет велим, да је ово луда жеља и да не верујем да ће се испунити; ал ако ипак пристанеш на то да ти дођем, а ти пошљи неколико редака с надписом: лорду Хердингу, поште ресторанте. Ја се не смем надати.

Лорд Хердинг.“

То ми је писмо задао сто мука. Мислила сам и мислила што ми ваља радити, док на послетку пред вече не одишем: „Дођи, чекам те!“ па тај одговор однесем на пошту сама собом.

Други дан немирно очекивах вече. Несам радила као што ми је писао, него сам удалила од куће сву чељад. Још сам и саму Салику послала неким послом. Сама сам била, или боље рећи ја и нож. Ако мисли на превару, ако не долази из чисте намере: грлиће мртваца.

Све су ми собе мрачне биле. Уздала сам се у чистоту срца свога, у оштрину у недрима ми скривеног ножа,

и у то да не може ићи на превару онај, који ме је тако дуго, тако не себично волео.

Кад се већ мрак са свим ухватио био, куцне ми на вратима неко три пута. Запитах: „које?“ — „Лорд Хердинг,“ беше одговор.

Отворих врата, а он уђе. Не беше баш така помрчина да се не могаше предмети по соби препознати. Узбуђеним гласом једва прошапутам да седне у наслоњачу, а сама се спусти на одмарачу према њему.

Он пристојно седе и поздрави ме леним чистим енглеским језиком, којег сам и сама прилично говорила.

Док је год код мене био, цело ми је тело спонала нека дрхтавица. Држала сам да ће први састанак са свим друкчији бити. Тако ми је било као да ме грозница ломи. Једва сам му могла одговарати.

Он је са свим мирно говорио тихим гласом. Рекао ми је, како сам га неискazано сретним учинила тиме, што имадох таког неограниченог поверења у њему; како обоје при овом састанку много међемо на коцку: он цело своје имање, а ја своје поштено, неокaљано име. Казиваше ми, да ће ми вечито захвалан бити што сам га и досад усређавала љубављу својом.

Ја не могах ни речице проговорити. Језик ми беше везан пред човеком, који ми у души може да чита, који по свој прилици у овом тренутку и то зна како га волим и да га се баш за то бојим, што га тако волим.

После неколико тренутака устаде и рече ми тихо шапћући да сутра ноћу полази на пут.

— Не иштем да ми пружите руку за опроштај, ал могли би сте ме бар једном једином речицом одарити при растанку.

Имађаше право. Нешто ми је требало рећи, ал ја не могах уста отворити.

— Само три речи, шапташе да се једва чуло, само ове три речи: I love you.....

Срце ми се стезаше, а устне ми дрктаху.....

— I shall.....

— Даље, даље! „I shall;“ „I love.“

Не могах изрећи ту реч. Осећах да ће ми душу оставити свест, ако ми та реч изађе на уста и да сам онда изгубљена.

— I cannot.....

— I cannot? промуца тужно. Имате право; — adieu!

За тим оде не машивши ми се ни за руку. Када се врата затворише, хтедох га позвати натраг, ал на брзо савладах себе, те га пусти да одлази. Тек што оде а мени се растужи. Болело ме је што му не учиних по вољи када би и тако тек оно рекла што и онако осећам. За што да га мучим кад то и мене боли!

Нека потајна грозница стаде ме трести целу ноћ. Неки немир овлада душом мојом. Једва чеках јутро да му пишем и да му кажем: „Дођи до вече.“ Ал' ако не устражи писма на пошти? Ако је већ одпутовао?

С вечера га тако исто очекивах као и прошли дан. Чекање ми не беше узалуд. Дође те ми захвали што сам му писала. Сретан је био. За тим ме питаше нежно, јесам ли већ научила оне две три речи, што јуче не могах изрећи.

Срце ми се напрегло, е сам мислила, пући ће, свест ме издаде, мрак ми се навуче на очи и ја изрекох:

„I — love — you!“ (Ја вас љубим!)

И у том тренутку падох му на груди, загрлих га, љубих га и давећи се од узбуђења рекох ваља да и сто пута: I love you! I love you! I love you!

Свест ме и сад још оставља кад се тог тренутка сетим. Не знам шта се са мном збило онда? Не знам, да л' сањах, да л' полудех, или сам заиста сретна била.

При одласку грчевито му стискох руку и шапћући рекох: немој одлазити сутра! Он ми пољуби руку и одговори: дођи ћу!

Осећах да несам више оно што пре бејаш. Неки нов, досад непознати свет пун чара отворао се преда мном. Дан сам провела у грозници и једва чеках вече. Да прекратим и донде време одем у глумницу.

Не опомињем се шта се претстављало.

После не знам којег чина отворе ми се врата на ложи и на моје велико чудо уђе господин С*

Био је веома љубазан, смешио се и шалећи се рече:

— Мила Женико! не морамо се за то срдити, ако смо се растали. Не хтедoste поћи за мене, него ми дадoste корпу, е па готов посао, а ја још ево сувише признајем да сте имали право, што сте тако урадили.

После тих речи пружи ми руку. Шта сам знала друго него да је примим и да га повудим да седне према мени.

— Тамо не могу, рече смејући се, не би хтео дати повода на љубоморност.

Оштро га погледах, мислећи да је за то дошао да ме вређа, што држи, као и други свет, да сам милосница неког великог господина.

— Варате се, господине, одговорим му лако, ја не могу бити узрок ни чијој љубоморности.

— Моја Женика као да још једнако воли претстављати Турандоту, рече чудноватим осмејом гледајући ми у очи, и седе на столицу иза мојих леђа.

— Ја претстављам Турандоту?

— Но, но, но, само не преда мном. Та ја вам не сам стран. Преда мном ваља да немате никакве тајне.

— Баш од вас и чувам своје тајне. (Ох, како сам мрзила тог човека!)

— Ал' ако их не сачувасте?

Тај говор, тај осмеј почеше ме мучити. Зар он што зна? Зар је за то дошао што је нешто дознао? Страшећи се окренем главу од њега и сматрах публику.

На то се примаче ближе и прошапута ми на уво:

„I — love — you!“

И оде.

У срцу ми на једаред застаде крв. На те речи сва протрнух. — Укочила сам се као мртвац. Бар да сам е места и умрла!

Тек после дужег времена дођох мало к себи. Била сам као узета. Издава сам дакле и преварена! Онај кога тако љубљех издаде ме оном кога сам мрзила! Издао је најсветију, најдражију тајну срца мога: издао је да га волим!

Пре једног тревутка беше ми рај у срцу, а сада се у њега сместио црни накао... Долетех кући. У мом оча-

јању дошла ми је у главу тек једна мисао, која ме после није више ни за један тренутак остављала.

Опет беше мрак у соби. Несам се бојала да не ће доћи. Та и шта би имао зазирати од слабе, немоћне жене!

Око десет сати закуца на вратима лорд Хердинг.

Отворих и рекох:

— Изволите унутра, милорде!

Лорд Хердинг уђе и привуче ме њежно к себи. Ја му падох на груди и шаптах му на уво: „I love you!“ па у тај исти тренутак забодем му нож у срце тако да је без и једног гласка грунуо мртав на тле.

Одмах зазвоним а чељад ми покуља у нутра са свећама. Убијен човек пао је био лицем на патос. Кад су га подигли и мени га окренули познам у њему — свог чичу.....

— — — — —

Господо судије! знате сада тајну целог догађаја.

Знате како сам постала жртва те на године прорачуњене, паклене сплетке. Салива је била чикина плаћеница; она му је јављала све што говорим и куда ходим; она је крала мисли моје из дневника; она је нашла и изгорели лист из мог дневника и на пепелу му прочитала је речи, које су се светлиле што су биле писане мастилом од метала, па их је послала куд је требало, док ја мишљах да сам их уништила спаливши их. Тим начином могоше ме лако уверити да имам неког веледушног, непознатог обожатеља; тим начином лако ме доведоше до тога, да сам га узела за свој узор, за свог анђела хранитеља, па од његовог блистања пропаде ми чистина срца. Све се вбивало по пакленом намишљају, па и само нападање оне госпе због изгубљених новаца. Само једини стари Ливадија био ми је прави пријатељ, а баш њему сам се најмање хтела поверити.

Не браним се. Осудите ме на смрт! Што сам убила човека, који ме издаде, могла би правдати очајањем срца свог; ал кад ево видим да је тај човек господин С*, велики, ладнокрвно сам то учинила и — не кајем се.

Осудите ме на смрт!

Кад би и тако страшно било за мене живети с тим мислима, да сам постала љубазницом човека, коме не хтедох женом бити.

Осудите ме на смрт!

Из Јокајијевог „Новог Декамерона.“

П О Д Л И С Т А К .

Набирци из књижевних старина србских.

Дијак, *scriba, der beamtete Schreiber, eine art Unterstats-beamter, Secretair*, први се помиње 1189. у Кулина бана босанскога; били су и на српском двору; многи се помињу у босанских банава и краљева; и у мање госпде у босанском краљевству, као у војводе Радича, у кнеза Павла Радиновића, у војводе Сандала, а у херцега Влатка дијак унутарњи; имала га је и дубровачка општина; помиње се и у Ђурђа Кастриота; и у турске госпде; могло се и сумњати о писму на којем не би био потписан дијак: ов ваш лист видјесмо да није свршен лист, за што дијак у њем не именује, ки га је писаол. Спом. срб. 178.

Добро плодан, *fertilis, fruchtbar*.

Добро послушљив, *obsequens, willfährig*.

Доброразуман, *bene intelligens, verständig*.

Доброродан, *nobilis, adelig, vornehm*.

Добит, *fenus, Zinsen; lucrum, Gewinn, Vortheil*.

Добитак, *facultates, Vermögen*, таки је добитак и стока: Жуна жуцје да не поцасет добитком ништо. Зак. 35.; а стока се зове и жив добитак а остало све мртав, као што је и сад жива и мртва трговина: да краљевство ми монастирју добитка живога и мртвога. Mon. serb. 79.; — *vectigal, Steuer, die an den Staat gezahlte Abgabe; — fenus, Zinsen*.

Довољ, *sufficientia, Genügsamkeit*.

Довоље, *satis, genug*, и с предлогом за.

Договарати се, *consultare, berathschlagen*.

Договорити се, *consentire, übereinstimmen*.

Договор, *consensus, Übereinstimmung*.

Додржати, *continere, festhalten, bewahren*.

Дољни крај, био је део државе босанске; још 1332. бан Стеван беше „господин свем земљама босанцем и хумцем и Дољнем Крајем.“ Mon. serb. 102.; после се краљеви босански писаху: краљ србљем, Босње, приморју, хумције земли, Дољним Крајем, западњем странама, Усорје, Соли и подрињу. Mon. serb. 225. 486.

Дољна гора, комад земље који је припадао жуни конаваоској и био или до ње или јој био део; сад се тако зове место близу Цантата, које се италијански пише Cilippi, и то ће без сумње бити остатак од ње.

Дом, скраћено од dominus, господин.

Домакнути, admove, hinhewegen, — bringen.

Допасти, obvenire, zufallen.

Доплатити, persolvere residua, auszahlen.

Допроводити, comitari, begleiten.

Допродати, vendere quae restant, ausverkaufen.

Досада, vexatio, Misshandlung.

Досадити, vexare, misshandeln, beunruhigen.

Досећи, pertinere, erstrecken, zu Jmd. oder Etwas gehören.

Дослање, Missio, Schicken, Sendung.

Дослати, mittere, schicken, senden.

Досле и дослен, adhuc, bisher: који је досле закон био, Mon. serb. 174.

Доспети, pervenire, gelangen; perfici, vollenden, fertig machen.

Достигнути, assequi, erreichen, erlangen.

Достизати, assequi, erreichen, erlangen.

Дотла, cf. дотле.

Дотлан, што и дотла, којему је само додано и, да би јаче било.

Дотле и дотлен.

Доходак, reditus, tributum, Einkommen, Steuer, Abgabe.

Драгоман, interpres, Ausleger, Dolmetscher.

Драг, carus, geliebt, pretiosus, theuer; gratus, angenehm; libens, gern, mit Vergnügen: З драге воље да дамо. Спом. срб. 44

Дрехловати, tristem esse, traurig sein.

Дробан, exiguus, klein.

Друг, par, Genosse; socius, Gefährte.

Други, secundus, nächste, у средњем роду с десет долази и за кардинални број 12: властео дубровачких друго на десете. Mon. serb. 337. 344. 421.; alter, der zweite, alius, ein anderer.

Дружина, *societas, socii, Gesellschaft, Genossen.*

Дружба, *societas, socii, Gesellschaft, Genosse.*

Друштво, *societas, amor socialis, Gesellschaft, Geselligkeit.*

Друм, *via publica, Fahrstrasse.*

Дрво, *lignum, Holz; arbor, Baum; navis, Schiff.*

Држава, *imperium*, власт којом се држи: поставити је (дубровчане) у државу и у област и у господство. *Mon. serb. 318.*; што се држи, што је под влашћу земаљскога господара: јегоже благословисмо бити јему краљу все сије државе. *Mon. serb. 13.*; што од такве државе држи ко посебице: планине што су по земљи, цареве цару, а краљу краљеве, а властелом властелске, што јест у чијеј држави. *Зак. 49.*

Државан, *imperium tenens*, који држи власт у рукама.

Држање, *posessio, Besitz.*

Држатељ, *possidens, Besitzer.*

Држати, *tenere, halten*: судија да записује суд, и да држи у себе књигу. *Зак. 47.*; добро какво држати у својој власти, која може бити различна; може та власт бити и саме управе ради: властеле и кефалије цареве, који држе градове. *Зак. 48.*; — са се: који се саним држе. *Mon. serb. 455; part. praet. pass. obligatus, verpflichtet*: да будемо држани онем чинити правину без судбине. *Mon. serb. 37.*

Дрз, *audax, kühn.*

Дубрава, *nemus, Wald.*

Дубраван, *nemoris, waldig.*

Дуб, *quercus, Eiche; arbor, Eichenbaum.*

Дужд, *dux, Anführer, Befehlshaber*, само млетачки.

Дука, то исто.

Духовник, *veniae divinae interpres, Priester.*

Духован, *spiritualis, geistig.*

Дух, *spiritus, Geist.*

Душа, *anima, Seele*: да присегу вјером и душом и клетвом. *Mon. serb. 218.*

Душевник, који само по души суди, кад се не може ни по чему другом.

Душегубија, *caedes, Todtschlag, Mord*: да им се (људима црквеним) не узима ни позоб ни душегубија. *Гласн. XIII. 297. т. ј. глоба за то дело да остаје црква.*

(Продужиће се).

К њ и ж е в н е б е л е ш к е.

* П. С. Срећковић, професор велике школе у Београду објављује дело: „Општа историја“ друге књиге свеска 3-ћа и 4-та. Књига ће изнети више од 10 штампаних табака и биће готова до Сретења. Стоји 10 гроша чарш. до одређенога рока, а доцније ће стојати 14 гр. Новци се шаљу напред.

* М. Миловук издао је ово дана позив на предплату на „Београдске илустроване новине.“ Доносиће разне новеле, приче, басне и поучне саставе. Сlike ће живо представљати ликове славних људи из нашег народа и из најсроднијих нам народа. Излазиће у Београду 1. и 16. сваког месеца а стају у Србији на целу годину: 60 гр. чарш., на по год. 30 гр. ч.; а за Аустрију (са урачуњеном поштарином) на целу годину 6 фор. 50 новч. а. вр., на по год. 3 ф. 25 н. а. вр. Предплата се шаље г. Стеви Рајчевићу, фактору државне штампарије у Београду.

* Ђ. Д. Ценић, члан савета држ. у Београду објављује наставак и довршетак дела: „Објасненъ казнителног законика за княжество Србию.“ Од дела овог изаћи ће још 5 свезака, и то почевши од Јануара сваког месеца по једна. Цена је за сви 5 свезака 3 цванцика.

* У 34. броју „Данице“ ови су саставци: Дудукова Талилијанка, од Милана Ан—а. — Мојој Милци песма Милорада И. Шапчанина. — Мач и муња приповетка Мавра Јокаије (Продужење). — Жеља песма † Младена М. Вучетина. — Стари брица приповетка од Тема, превео Д. Јеврић (Свршетак). — Народне песме сакупио Јером. Т. Петрановић. — Нешто о птицама. — Занат и хумор. — Србско-далматински Магазин за г. 1865. рецензија М. Мршића на Цетињу. — Подлистак. Бр. 35. донео је ове саставке: У очи божића песме Мил. Ан—а. — Мач и муња приповетка Мавра Јокаије (Свршетак). — Мати песма А. З. (Примљено у Преодници). — Из дневника пона сиромаша од Х. Чока. — Лов у Русији 1. Лов на курјак. — Нешто о птицама (Продужење). — Подлистак.

БИБЛИОГРАФИЈА. *)

Србске књиге.

- ГЛАС ИЗ СРБИЈЕ О ПИТАЊУ НАРОДНОСТИ У УГАРСКОЈ.** (Прештампано из „Видова дана“ 1865. бр. 68—94). У Београду, у државној штампарији 1865. На 8-ни, 153. стр. Стоји?
- ГЛАСНИК СРБСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА.** Књига I. У Београду, у државној штампарији. 1865. Са снимком грчких подписа србских владалаца. На 8-ни, XX. 388. стр. цена је 6 гр. чарш.
- СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ,** скупио их Вук Стеф. Караџић. Књига пета, у којој су пјесме јуначке новијих времена о војевању Црногораца. (Трошком народнијех прилога.) У Бечу, у наклади Ане удове В. С. Караџића. 1865. У штампарији Л. Сомера у Бечу 1865. На вел. 8-ни. 2. л. 559. стр. Стоји?
- ПРИПОВЕТКЕ ИЗ СТАРОГА И НОВОГ ЗАВЕТА** превео Ђ. Даничић. Шесто издање. У Београду у државној штампарији 1865. На 16-ни. 194. стр. 2. листа. Стоји 3. гр. чар.
- СРБСКО-ДАЛМАТИНСКИ МАГАЗИН** любитељ просвјете и народнога езика за годину 1865. Издао на свѣт Герасим Петрановић. У Задру Печатња Демарки-Ружиар. На 8-ни. 192. стр. Стоји 60. н. а. вр.
- УСТАВ ДРУШТВА ЗА СРБСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.** Епископска штампарија у Новом Саду 1865. На 8-ни. 18. стр.
- ИСТОРИЈА ФИЛОЗОФИЈЕ.** По дру А. Швеглеру израдио др. Димитрије Матић. Други део. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду у државној штампарији. 1865. На 8-ни. 4. листа. 290. стр. Стоји?
- СВЕТО ПИСМО.** Постање или прва књига Мојсијева. Превео Ђуро Даничић. 1865. Издање А. Рајхарда и друга му у Пешти. У штампарији Хорњанскога и Хумела. На 16-ни. 110. стр. Стоји 15. н. а. вр.
- ЦРТАЊЕ СЛОБОДНОМ РУКОМ** за први разред гимназије од Стевана Тодоровића. У Београду у државној штампарији 1865. На великој четвртини 6. страна и 27. таблица. Стоји?
- НАУКА О ДОМАЋЕМ ЛЕЧЕЊУ БОЛЕСТИ** по Кохелу, Бојку, Рихтеру и другим немачким списатељима израдио др. М. Розен. У Београду у државној штампарији 1865. На 8-ни. IV. 178. стр. Стоји 3. гр. чарш.

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лено све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Завршујући с' овим бројем прву четврт године однако „Матица“ излази, позивамо учтиво наш читајући свет, да нам и одсада свога саучешћа не ускрати; досадашњи број предплатника сведочи нам да смо са овим књижевним подухватом погодили просветну потребу народа нашега.

„Матица“ је још сувише млада, а да би се могла са бог зна каквим усесима и богатим садржајем похвалити, али сваки озбиљнији народњак и пријатељ правог народног просветног напредовања увидео је већ а и одобриће нам правац, који на то смера, да се не угађа само свакидашњој, тренутној жеђи за забавним, по модерном пикантном калуцу скројеним приповетчицама и ситним песмицама, што су од прелазне вредности и дадиље поквареног, облапорног укуса, него да се уз забаву пружа и науке, и да се производима од сталније вредности укус дотерује и народ озбиљнијем читању научи.

Према томе правцу гледаћемо да умотвори што их из страних књижевности преводили будемо не буду из масе оних лаких производа, којим се данас књижевна пијаца у просвећених народа обасипа, те озбиљну критику зној попада, док се из те поплаве избави.

Наши су нам бољи списатељи такође своју помоћ обећали, а по жељи ћемо оригиналне и преведене прилоге сарамерно и награђивати.

Молимо дакле још једном све п. н. родољубе да помогну овоме подухвату које предплатом које скупљањем уписника. Претплатни се новци шаљу благајништву „Матице Србске“ у Србији прима претплату г. А. Добровојевић књижар у Београду.

Уредништво „МАТИЦЕ.“

САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Свршетак.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Свршетак). — Српске народне песме. (Из збирке Ђ. Рајковића). — I love you. (Исповести једне крвнице). (Свршетак). — Подлистак: Набирци из књижевних старина србских. — Књижевне белешке. — Библиографија. — Позив на предплату. —

Издаје: Матица Србска.

Уређује: А. Хаџић.

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.